AKMEOLOGIK YONDASHUVLAR ASOSIDA BO‘LAJAK O‘QITUVCHILARNI KASBIY FAOLIYATGA TAYYORLASH METODLARINI TAKOMILLASHTIRISH

Anarbayeva M.SH.,
GDPI magistranti
Ilmiy rahbar: Nazarova O.T.,
Psixologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori, PhD

Annotatsiya. Ushbu maqolada bo‘lajak o‘qituvchilarni kasbiy faoliyatga tayyorlash jarayonida akmeologik yondashuvlarning samaradorligi tahlil qilinadi. An’anaviy o‘qitish metodlarining cheklanganligi, talabalarni real pedagogik vaziyatlarga moslashishda sustkashlikka olib kelayotganligi ko‘rsatib o‘tiladi. Tadqiqotda “Kasbiy o‘z-o‘zini anglash kundaligi”, “Motivatsion refleksiya sessiyalari”, “Model vaziyatlarda qaror qabul qilish” kabi akmeologik metodlar sinovdan o‘tkazildi.

Kalit so‘zlar: akmeologik yondashuv, kasbiy faoliyat, pedagogik tayyorgarlik, refleksiya, shaxsiy rivojlanish, kasbiy kompetensiya, innovatsion metodlar.

Абстрактный. В статье анализируется эффективность акмеологических подходов в процессе подготовки будущих учителей к профессиональной деятельности. Показаны ограничения традиционных методов обучения, приводящие к медленной адаптации студентов к реальным педагогическим ситуациям. В ходе исследования были апробированы

такие акмеологические методики, как «Дневник профессионального самосознания», «Сессии мотивационной рефлексии» и «Принятие решений в модельных ситуациях».

Ключевые слова: акмеологический подход, профессиональная деятельность, педагогическая подготовка, рефлексия, личностное развитие, профессиональная компетентность, инновационные методы.

Abstract. This article analyzes the effectiveness of acmeological approaches in the process of preparing future teachers for professional activity. It is shown that the limitations of traditional teaching methods lead to students' slow adaptation to real pedagogical situations. The study tested acmeological methods such as "Professional Self-Awareness Diary", "Motivational Reflection Sessions", "Decision Making in Model Situations".

Keywords: acmeological approach, professional activity, pedagogical training, reflection, personal development, professional competence, innovative methods.

Bugungi globallashuv jarayonida ta’lim tizimining oldida turgan asosiy vazifalardan biri – kasbiy faoliyatga tayyor, ijodkor va zamonaviy fikrlovchi pedagog kadrlarni tayyorlashdir. Ayniqsa, bo‘lajak o‘qituvchilarning kasbiy tayyorgarligi nafaqat nazariy bilimlarga, balki amaliy ko‘nikmalar, kasbiy kompetensiyalar, psixologik tayyorgarlik va shaxsiy rivojlanishga ham asoslanishi zarur. Bu borada pedagogik faoliyatning samaradorligini oshirish, o‘qituvchilarda o‘z ustida ishlash, tanqidiy va reflektiv tafakkurni rivojlantirish kabi jihatlar muhim o‘rin tutadi.

Shu nuqtai nazardan, **akmeologik yondashuvlar** zamonaviy pedagogika uchun innovatsion yechim sifatida qaralmoqda. Akmeologiya – bu shaxsning kasbiy faoliyatdagi yuksak cho‘qqilarga erishish qonuniyatlarini o‘rganadigan fan bo‘lib, o‘qituvchi shaxsini har tomonlama rivojlantirishga xizmat qiladi. Bu yondashuv o‘qituvchining faqatgina bilimi va malakasini emas, balki uning ichki motivatsiyasi, kasbiy o‘zini anglash darajasi, kommunikativ madaniyati va muammoli vaziyatlarda to‘g‘ri qaror qabul qilish salohiyatini ham shakllantirishga qaratilgan. Ta’kidlash joizki, bo‘lajak o‘qituvchilarni kasbiy faoliyatga tayyorlashda an’anaviy usullar o‘rniga innovatsion va shaxsga yo‘naltirilgan metodlarni joriy etish zarurati ortib bormoqda. Akmeologik yondashuvlar shu maqsadda samarali vosita bo‘lib xizmat qilishi mumkin. Mazkur tadqiqot aynan shu jihatlarni chuqur tahlil qilish, mavjud metodlarni o‘rganish va ularni takomillashtirish yo‘llarini aniqlashga qaratilgan.

Tadqiqotda quyidagi metodlardan foydalanildi:**Tahliliy-metodik yondashuv:** mavjud pedagogik tajriba va ilmiy manbalarni o‘rganish. **Eksperimental metodlar:** talaba-o‘qituvchilar bilan amaliy mashg‘ulotlar orqali akmeologik yondashuv samaradorligini baholash.

Tadqiqot davomida bo‘lajak o‘qituvchilarning kasbiy tayyorgarligini ta’minlashda qo‘llanilayotgan metodlar, ularning afzallik va kamchiliklari, shuningdek, akmeologik yondashuvlarning o‘rni va ahamiyati keng qamrovda tahlil qilindi. Tahlil jarayonida mavjud ta’lim jarayonining ko‘plab jihatlari nazoratdan o‘tkazildi: auditoriyadagi mashg‘ulotlarning mazmuni, o‘quv dasturlarining kompetensiyaga yo‘naltirilganlik darajasi, o‘qituvchilar tomonidan qo‘llanilayotgan uslublar, talabalar bilan olib borilayotgan individual ishlash darajasi, refleksiya va o‘zini baholash usullarining qo‘llanishi shular jumlasidandir. Tadqiqot davomida aniqlanishicha, ko‘pchilik holatlarda an’anaviy yondashuvlar asosida o‘qitilayotgan talabalar nazariy bilimlarni o‘zlashtirgan bo‘lsa-da, real kasbiy muhitga moslashish,

turli pedagogik vaziyatlarda tezkor va to‘g‘ri qaror qabul qilish, o‘zini erkin ifodalash va kasbiy pozitsiyani shakllantirishda sustkashlik qilmoqda. Bu esa, ularning psixologik va shaxsiy jihatdan kasbiy faoliyatga tayyor emasligini ko‘rsatadi. Shu o‘rinda akmeologik yondashuvlarning ustunligi yaqqol namoyon bo‘ldi.

Amaliy tajriba asosida o‘tkazilgan trening mashg‘ulotlarida akmeologik yondashuvlar asosida bir necha metodlar sinovdan o‘tkazildi. Jumladan, “Kasbiy o‘z-o‘zini anglash kundaligi”, “Motivatsion refleksiya sessiyalari”, “Model vaziyatlarda qaror qabul qilish” va “Shaxsiy rivojlanish yo‘llarini rejalashtirish” kabi metodlar qo‘llandi. Bu metodlar orqali talabalar o‘zlarining shaxsiy imkoniyatlarini chuqurroq o‘rganishga, ichki motivatsiyasini aniqlashga va kelajakdagi kasbiy pozitsiyasini belgilashga intildilar. O‘tkazilgan diagnostika natijalariga ko‘ra, ushbu metodlar o‘quvchilarning o‘zini baholash va kasbiy motivatsiya ko‘rsatkichlarida ijobiy o‘zgarishlar berganini ko‘rsatdi. Sinov guruhlarida olib borilgan kuzatuvlar shuni ko‘rsatdiki, akmeologik yondashuvlar asosida tayyorlangan talabalar pedagogik amaliyotga chiqish chog‘ida muammoli vaziyatlarni tahlil qilish, moslashuvchanlik, o‘z fikrini asosli bayon qilish, o‘quvchilar bilan samarali kommunikatsiya o‘rnatish kabi jihatlar bo‘yicha yuqori natijalarga ega bo‘ldi. Ularning dars berish sifati, baholash usullarini tanlashdagi yondashuvlari hamda o‘z darslarini tahlil qilish qobiliyatlari an’anaviy usullar asosida tayyorlangan talabalar bilan solishtirilganda sezilarli darajada yuksak bo‘ldi.

Shuningdek, bu yondashuvning muhim jihati shundaki, u talabalarda “chegaralangan bilim doirasi”ni emas, balki doimiy rivojlanishga yo‘naltirilgan kasbiy ongni shakllantirishga xizmat qiladi. Tajriba davomida talabalar o‘zining kelajakdagi kasbiy rolini yanada aniqroq tasavvur qila boshladi va shunga mos ravishda o‘z ustida ishlash strategiyalarini ishlab chiqdi. Umuman olganda, tahlillar shuni ko‘rsatadiki, akmeologik yondashuvlar asosida bo‘lajak o‘qituvchilarni tayyorlash ularning shaxsiy va kasbiy kompetensiyalarini kompleks rivojlantirishda nihoyatda muhim rol o‘ynaydi. Bu yondashuv faqatgina kasbiy bilim va ko‘nikmalarni shakllantiribgina qolmay, balki o‘qituvchi shaxsining barkamolligini, mustaqil qaror qabul qilish qobiliyatini, kasbiy o‘zini anglash va rivojlanishga bo‘lgan ichki ehtiyojni uyg‘otadi.

Ushbu tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, bo‘lajak o‘qituvchilarni kasbiy faoliyatga tayyorlashda akmeologik yondashuvlardan foydalanish ularning professional va shaxsiy rivojlanishiga sezilarli darajada ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. An’anaviy ta’lim metodlariga nisbatan akmeologik yondashuvlar talabaning ichki imkoniyatlarini ochib berishga, o‘zini anglash va o‘z ustida ishlash madaniyatini shakllantirishga xizmat qiladi. Bu esa ularning kelajakdagi kasbiy faoliyatda faol, tashabbuskor va ijodkor o‘qituvchi bo‘lib yetishishiga zamin yaratadi. Tadqiqot davomida sinov tariqasida qo‘llangan akmeologik metodlar – reflektiv tahlil, kasbiy stsenariylar asosida vaziyatlarni hal qilish, shaxsiy rivojlanish strategiyalarini ishlab chiqish va mustaqil o‘zini baholash usullari – bo‘lajak o‘qituvchilarda o‘ziga bo‘lgan ishonch, kasbiy qaror qabul qilish layoqati, kommunikativ madaniyat va psixologik barqarorlikni oshirganligi aniqlandi.

Akmeologik yondashuvlar bo‘lajak o‘qituvchilarning kasbiy kompetensiyalarini chuqurlashtirishda samarali metod hisoblanadi. Bu yondashuv orqali shaxsiy o‘sish,

kasbiy maqsadlar qo‘yish, o‘z-o‘zini anglash va baholash ko‘nikmalari rivojlanadi. Amaliyotda qo‘llanilayotgan an’anaviy metodlarni akmeologik yondashuvlar asosida takomillashtirish o‘qituvchilik tayyorgarligining sifatini oshiradi. Oliy ta’lim muassasalari o‘quv jarayoniga akmeologik tamoyillarga asoslangan maxsus modullar, trening mashg‘ulotlari va mustaqil refleksiya mashqlari joriy etilishi maqsadga muvofiqdir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Абдураҳмонов Қ.Ҳ., Эргашев Қ.Ш. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. – Toshkent: “Fan va texnologiya”, 2022.
2. Жамолова З.Ш. Kasb-hunar ta’limida pedagogik innovatsiyalar. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2021.